

Rootsi laud ja *buffet*

Sirje Mäearu

Avita kirjastus on andnud 2000. aastal välja Sirje Rekkori raamatu „Selvelauad“, kus on öeldud järgmist: „Üldiselt võiks selvelaudadeks nimetada selliseid laudu, mille juures külalised ei istu ning teenindavad end ise. Suupisted ja joogid võivad olla laudadel, neid võivad teenindajad pakkuda ka kandikutelt või baarist. Söömine võib toimuda nii istudes kui ka seistes.“¹ Samas on ka selvelaudade liigitus: *furšettlaud*, *rootsi laud*², *puuviljalaud*, *juustulaud*, *kokteililaud*, *eeljoogilaud*, *tervitusjoogilaud* (loetelu põimib paraku kokku nii serveerimisviisi kui ka serveeritavat kajastavad nimetused).

Furšettlaua puhul asetatakse nõud ja söögiriistad ning serveeritakse söök-jook ühele või mitmele lauale, mille ääres ei istuta. Nagu nimetuski ütleb (sõna *furšett*³ tuleneb prantsuskeelsest sõnast *fourchette* 'kahvel'), pakutakse furšettlaurongi, mida saab süüa kahvliga või näppude vahelt. Piir furšettlaua ja Rootsi laua vahel ei näi väga selge. Nimelt sellist furšettlauda, millel serveeritakse rohkesti kuumi ja külmi suupisteid ning söömiseks tarvitatakse kahvleid ja lusikaid, nimetatakse sageli pidulikuks Rootsi lauaks. Vahe kahe lauatuübi vahel väljendub sageli vaid toidu hulgas (*furšettlaua* puhul on toitu vähem, Rootsi laua puhul rohkem).⁴

Rootsi laua ajalooline kodumaa on muidugi Rootsi. Kuningakojas oli juba paarsada aastat tagasi kombeks katta suuremale hulgal külalistele laud eraldi ruumi, kust igaüks endale meelepärase hankis ja söögiruumi nautima suundus. Kuningakojast

¹ S. Rekkor, Selvelauad. Tallinn: Avita, 2000, lk 5.

² Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 1998. a otsus näeb ette kirjutada suure tähega *Rootsi laud*.

³ ÖS 2013 järgi on *furšett* 'selvelaualt serveeritav kerge püstijalaeine'.

⁴ S. Rekkor, Selvelauad, lk 67.

levis komme üle kogu Rootsi riigi ja sellega tollal väga tihedalt seotud Norrassa ja Soome. Nimetust *Rootsi laud* kasutatakse eesti keeles, ka nt vene keeles on *шведский стол*, kuid rootsi keeles nimetatakse seda *smörgåsbord* 'võileivalaud'. Soome erialakirjanduses on levinud nimetused *seisova pöytä* ja *noutopöytä*, samuti *voileipäpöytä*. Rootsilähtene nimetus on kasutusele võetud paljudes maades (sageli ilma diakriitiliste märkideta variandina *smorgasbord*). Rahvusvaheliselt tuntuks sai *smörgåsbord* 1939. aastal New Yorgi maailmanäitusel, kus seda pakuti Rootsi paviljoni restoranis Tre Kronor (Kolm Krooni). Tänu käepärasusele on Rootsi laud levinud Skandinaaviast kõikjale, osutudes eriti populaarseks hotellides ja laevadel.

Lõuna-, hommiku- ja õhtusöögiks kaetud Rootsi lauda nimetatakse ka *buffet* (lähtub prantsuse keelest), mis on Rootsi laua Kesk-Euroopa vaste.⁵ Praegusajal on *buffet*-lauad laialt levinud laevadel, hotellides ja restoranides. Söögikohtade puhul kasutatakse *buffet*-sõna nii täpsustava täiendina (*buffet*-restoran) kui ka iseseisvalt: *käisime naabruses asuvas buffet's lõunat söömas* (vrd nt *einelaud*, mis märgib nii toitlustuskohta kui ka eineks kaetud lauda). Söögikohti, kus leti taga seisev teenindaja paneb sööjale ise toiduportsu kokku, *buffet*-sõnaga vääristama ei peaks. Samuti ei sobi *buffet*'d kasutada selvesöökla või -kohviku puhul, kus klient valmis pandud söögi- ja joogiportsjoneid letilt võtta saab.

Uute väljendite moodustamisel on sõnaühendit *Rootsi laud* pisut tülikas kasutada: keelend läheb veel pikemaks ning liitsõnamoodustus pole võimalik. Näiteks *Hiina toitude Rootsi laud* (*Hiina Rootsi laud* võib jääda ebaselgeks), *hommikusöögi Rootsi laud* ~ *hommikune Rootsi laud*, *Rootsi laua lõunasöök*, *Rootsi laua menüü*.

Buffet' kasutajal on vaja aga teada, et tsitaatsõna tuleb muust eesti tekstist eristamiseks kirjutada teises kirjas (nt kaldkirjas ehk kursiivis, kui muu tekst on püstkirjas), käänamisel tuleb kasutada ülakoma ja liitsõnas sidekriipsu: *külm, soe ja magus buffet*,

⁵ S. Rekkor, Selvelauad, lk 67.

nautis Hiina (toitude) buffet'd, lõunasöögi-buffet ~ lõuna-buffet, buffet-vastuvõtt. Paraku on paljudele kirjutajatele need nõuded võõrad ja õigekirjutuse kordaseadmine jääb parimal juhul keeletoiemeta ja või mõne muu teadliku inimese õlule, halvimal juhul aga tegemata.

Igapäevases keeletarvitusel paistab domineerivat hääldusmugand *buffee*, kuid see ei sobi eesti keelde kahel põhjusel: 1) *f*-häälik saab eesti keeles olla kas pikk või ülipikk ning sellises asendis üksnes pikk, mis kirjutatakse ühe *f*-iga (nagu ka sõnas *trofee*); 2) prantsuse häälduses on esisilbis *ü*. Seega oleks eesti õigekirja ja prantsuspärasest hääldusest järgiv mugandkuju hoopis *büfee*. Kuna *ü*-ga kuju ei ole käibesse läinud, on ÕS 2013 esitanud mugandi *bufee* argisõnana, andes neutraalseiks vasteiks tsitaatsõna *buffet* ja omasõnade ühendi *Rootsi laud*. Hääldusmugand tsitaatsõnaga võrreldes kirjas teistsugust vormistust ei vaja, liitsõnamoodustuses tuleb arvestada üldisi kokku- ja lahkukirjutusreegleid: *soe bufee, Hiina bufee, päevabufee, jõulubufee, bufeevastuvõtt*.

Kui mugandist jutt, oleks mõeldav kasutada olemasolevat, samast prantsuse *buffet*'st lähtuvat *puhvetit*. Selle prantsuse sõna on meile vahendanud vististi vene keel (*буфет*)⁶, vene keelde arvatakse sõna tulnud saksa keele (*Büfett*) või itaalia keele vahendusel (*buffetto*)⁷. *Puhveti* senistele tähendustele 'einela, joogi ja kerge söögi müükla' ja 'puhvetkapp' lisanduks selvelaua ja sellelt serveerimise tähendus. Tsitaatsõna ja sõnaühendiga võrreldes oleks *puhvetil* eeliseid liitsõna moodustajana: *supipuhvet, magustoidupuhvet, hommikusöögi puhvet ~ hommikupuhvet, puhvetkäru*. Mõnevõrra on seesuguseid *puhveti*-sõnu keeletarvitusel ka näha. Rootsi laua sünonüümiks on pakutud ka liitsõna *puhvetlaud*.⁸ ÕS 2013 esitab sõna *puhvet* tähendustega 'lauanõukapp', 'einela' ja 'Rootsi laud'. Viimase

⁶ M. Must, Vene laensõnad eesti murretes. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000, lk 309.

⁷ Этимологический словарь Фасмера. <http://vasmer.narod.ru>.

⁸ H. Tooman, E. Veldi, Inglise-eesti ja eesti-inglise turismisõnastik. English-Estonian and Estonian-English Dictionary of Tourism. Tartu: Studium, 2006.

tähenduse näiteks on toodud liitsõna *hommikupuhvet*, seletuses on sünonüümsed võimalused *hommiku*-buffet ja *hommikusöögi* *Rootsi laud*.

Oma Keel 2010, nr 2